

ARAŞTIRMA MAKALE

Toplumda Yaşayan Bireylerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Düzeylerinin İncelenmesi¹

Havva KAÇAN², Eşref DİBEKLİ* & Kübra AKKAN*

*Kastamonu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kastamonu / Türkiye
ORCID No:0000-0003-2925-6176. ORCID No:000-0003-1260-5270.
ORCID No:0000-0003-4849-0400.

Geliş Tarihi: 18 Aralık 2017, Kabul Tarihi: 15 Ağustos 2018, Yayın Tarihi: 15 Aralık 2018

ÖZET

Amaç: Bu çalışma Aile Sağlığı Merkezi'ne gelen bireylerin yaşlı tutum düzeylerinin incelenmesi, bunları etkileyen faktörleri belirlemek ve öneriler geliştirmek amacıyla planlanmış tanımlayıcı bir araştırmadır. **Gereç ve Yöntem:** Araştırma 1 Ocak - 1 Mayıs 2015 tarihleri arasında Kastamonu 1 No'lu Aile Sağlık Merkezi'ne gelen 140 kadın ve 82 erkek olmak üzere 222 birey ile yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırma verileri yaşlı ile yaşayan bireyleri tanımlayıcı bilgi formu ile Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) kullanılarak elde edilmiştir. **Bulgular:** YATÖ toplam puan ortalaması 82.79 ± 8.61 'dir. Bireylerin cinsiyet, aile tipi, ailede yaşlı ile yaşama, ailede yaşayan yaşlının olmasını isteme durumuna evet diyen bireylerin YATÖ arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Bireylerin cinsiyet, medeni durum, yaşanılan yer, gelir durumu ve eğitim durumu ile YATÖ arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$). Değişkenlerin alt ölçek puan ortalamaları ile ilişkisi incelendiğinde, 41-50 yaş grubunda yer alan bireyler, yerleşim yeri köy olanlar, Yaşlı ile yaşama tercihine evet diyen bireylerin, olumlu ayrımcılık puan ortalaması yüksek ve fark anlamlı bulunmuştur. En genç grup olan 21-30 yaş grubunda ki bireylerin, bekar olanların, ev hanımı olanların, yaşlısını haftada bir görenlerin olumlu ayrımcılık puan ortalaması düşük ve fark anlamlı bulunmuştur. Örneklemin %72,5'i yaşlılarla yaşamayı istemektedir. **Sonuç:** Araştırmaya katılan bireylerin yaşlılara yönelik olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Yaşlıya karşı olumlu tutum yaşlının yaşam kalitesini artırırken, yaşlısına olumsuz tutum sergileyen bireyler yaşlının yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle 21-30 yaş grubunda ve bekar olanların olumlu tutum sergilemeleri için eğitimler düzenlenmelidir. Sağlık hizmetlerinde görev yapan personelin özellikle de hemşirelerin yaşlı ile yaşayan bireylere yönelik eğitim ve destek programları yapmaları önerilmektedir. Bu çalışma, Yaşlı bireye bakan bireylerde olumlu tutum geliştirme ve farkındalık yaratma yönünden örnek bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, yaşlı ayrımcılığı, hemşirelik

The evaluation of ageism attitude levels of individuals in society

ABSTRACT

Objective: This study is a descriptive study planned with the aim of evaluation of ageism attitude levels of individuals coming to Family Health Center, defining factors affecting them and developing proposals. **Material and Methods:** In this study, data were obtained with the method of face-to-face meeting with 140 women, 82 men and 222 individuals in total coming to Kastamonu Number 1 Family Health Center. Data were obtained by personal descriptive information form for individuals living with elderly people, Ageism Attitude Scale (AAS) **Results:** AAS mean score was 82.79 ± 8.61 . Significant difference was found between individuals' gender, family type, living with elderly, saying yes for willing to live with elderly and total score of AAS ($p < 0.05$). Significant difference was not found between individuals' gender, marital status, place where they live, income and educational status and total score of AAS ($p > 0.05$). When evaluating the relationship between variances and average subscale score, average positive discrimination score of individuals who are between 41 and 50, live in a village, say yes for living with elderly has been found high and meaningful difference. Average positive discrimination score of individuals who are between 21 and 30, the youngest group, single, housewives, visit their elderly once a week has been found low and meaningful difference. 72,5% of the sample prefers to live with elderly. **Conclusion:** It has been found that individuals participating in the study have positive attitude against elderly. While positive attitude improves the quality of life of elderly, individuals having negative attitude against their elderly affects quality of life of elderly negatively. For this reason, education should be organized for individuals who are between 21 and 30 and single to gain positive attitude. It is suggested that staff working for health services, especially nurses, should organize education and support programmed for individuals living with elderly. This study is an instance to gain positive attitude and to raise awareness for individuals caring elderly

Key Words: Elderly, ageism, nursing

¹ Bu çalışma 21-22 Nisan 2017 'de gerçekleştirilen "3.Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları ve Toplumsal Algı Kongresi"nde Sözel Bildiri Birincilik Ödülü almıştır.

² Sorumlu Yazar e-mail: hsofta@kastamonu.edu.tr

1.GİRİŞ

Ülkemizde yaşlı nüfusu giderek artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ülkemizde 65 yaş ve üzeri nüfus oranı 2015 yılında % 8.2 iken, bu oranın 2023 yılında % 10.2'ye, 2050 yılında % 20.8'e, 2075 yılında ise % 27.7'ye yükseleceği öngörülmektedir (TUIK, 2016). Yaşlı nüfusun hızla artması ile uzun yaşamın getirdiği yalnızlık, yoksulluk, özürlülük, kronik hastalıklar, bakım ve destek gereksinimi; sağlığın bozulması ve bağımlılığın artması, evde bakımda sorunlar yaşanmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2013; Baran, 2007; Yıldız, Ömeroğlu & Terim, 2017). Yaşlı olan bireylerde psikofizyolojik sorunlar, ekonomik güçlükler olması yaşlılık hizmetlerinin ele alınmasını gündeme getirmiştir (Yılmaz, 2013; Baran, 2007; Softa, 2014; Çilingiroğlu & Demirel, 2004).

Yaşanılan güçlüklerden biri de yaşlı ayrımcılığıdır. Yaşlı ayrımcılığı bir kişiye sadece yaşı nedeniyle gösterilen farklı tavır, önyargı, davranış ve eylemleri içinde barındıran çok boyutlu bir terimdir (Vefikuluçay, 2008; Akdemir, Çınar & Görgülü, 2007). Bugün dünyada toplumların çoğunda yaşlı bireyler ayrımcılığa uğramaktadır. Bu ayrımcılık, aile bireyleri ve toplumun genel olarak, yaşlı bireylere ve yaşlanmaya karşı taşıdıkları olumsuz tutumlardan kaynaklanmaktadır. Toplumların çoğunda yaşlılık ve yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan değişiklikler genelde olumsuz karşılanmaktadır. Yaşlılık tüm yaşam alanlarında, üretkenlikte, yeterlilikte, bireysellik ve bağımsızlıkta azalma süreci olarak görülmektedir (Danış, 2011). Yaşlıya ve yaşlılığa kalıplaşmış düşünceler, ön yargı ve ayrımcılık ile bakılabilmektedir (Komşu, 2014; Buz, 2015). Yaşlı ayrımcılığı, ayrımcı eylemlere dönüşebilen inançları ve tutumları kapsamaktadır. Yaşlı olma/yaşlanma ile eş anlamlı sözcükler genellikle olumsuz içerik taşımaktadır. Bunlar genellikle bunama, güçsüzleşme, hastalıklı olma, eskime, kötüleşme, yıpranmış olma, fonksiyon görememe gibi olumsuz durumlardır (Küçük, 2016). Böylece yaşlılık bireyler tarafından kötü, mümkünse kaçınılması gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir. Toplumdaki bireylerin yaşlı bireylere ve yaşlanmaya karşı olumsuz tutumları, aynı zamanda yaşlılara sunulan sağlık hizmetlerini de etkileyebilmektedir (Yılmaz & Terzioğlu, 2010; Özdemir & Bilgili, 2014; Kalaycı, Özkul & Yazıcı, 2017; Çilingir, Bulut, & Hindistan, 2017; Yıldız, Ömeroğlu & Terim, 2017).

Toplumların sosyo-kültürel yapıları ve gelenekleri, değişik alanlardaki tutum ve davranışlarını büyük ölçüde belirlemekte ve bu anlamda yaşlıya karşı tutum ve davranışların oluşmasında rol oynamaktadır (Çilingiroğlu & Demirel, 2004). Tüm toplumlarda yaşlılığa ilişkin tutumlar genel olarak olumlu, olumsuz ve karma olmakla birlikte, olumsuz tutum eğilimi daha fazladır (Akdemir, Çınar & Görgülü, 2007; Yıldız, Ömeroğlu & Terim, 2017). Toplumun ve profesyonellerin yaşlılığı algılayışları, bakış açıları ve önyargıları yaşlılara sunulan hizmetlerin kalitesini etkile-

mektedir (Serpen & Purutcuoğlu, 2017). Yaşlılığın algılanışı; sağlık hizmetleri sunumunda önceliklerin belirlenmesinde, koruyucu sağlık hizmetlerinin etkin bir şekilde hayata geçirilmesinde, yaşlıların sağlık hizmetine ulaşımında, sağlık çalışanlarının yaşlı sağlığı alanında uzmanlaşmalarında, yaşlılığa yönelik politikaların etkin bir şekilde uygulanmasında yaşanan sorunlara doğrudan ya da dolaylı olarak etkisi olmaktadır (Özdemir & Bilgili, 2014; Buz, 2015).

Aile yaşamında ve toplumda yaşlı bireylere karşı sergilenen olumsuz tutumların kaldırılmasında hemşirelerin gerçekleştirmesi gereken bazı uygulamaları bulunmaktadır. Bu uygulamalardan biri, aile üyelerine ve topluma yaşlılığın doğal bir süreç olduğu ve bu dönemde ortaya çıkabilen değişiklikler konusunda eğitim verilmesidir. Yapılan bu eğitimlerin sonucunda bireylerin yaşlılık sürecinde görülen değişiklikleri daha iyi anlayabileceği ve yaşlı bireylere karşı daha olumlu tutumlara sahip olabileceği düşünülmektedir (Cingil, Gözüm & Bodur, 2015 & Çilingir, Bulut, & Hindistan, 2017).

Sağlık personeli, geriatri alanında çalışan personel ve üniversite öğrencileri gibi farklı örneklem gruplarında yaşlı ayrımcılığı çalışılmıştır. Çalışmalarda toplumda yaşayan bireylere yönelik araştırma yapılması önerilmiştir. Yaşlıya karşı olumlu ve olumsuz tutum içinde olmak yaşlılığın, toplum içinde kendini algılaması ve yaşam kalitesi açısından önem taşımaktadır. Bu düşünceden yola çıkılarak, toplumda yaşayan bireylerin yaşlı tutum düzeylerinin incelenmesi, bunları etkileyen faktörleri belirlemek ve öneriler geliştirmek amacıyla planlanmıştır.

2.MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma 1 Ocak - 1 Mayıs 2015 tarihleri arasında Kastamonu 1 No'lu Aile Sağlık Merkezi'ne gelen 140 kadın ve 82 erkek olmak üzere 222 birey ile yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmanın yapılması için Kastamonu Halk Sağlığı Müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır. 2015/9 karar sayısı ile Kastamonu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Kurulu Kararı ile etik kurul izin alınmıştır. Veri toplama aracı olarak toplumda yaşayan bireylerin sosyodemografik özelliklerini ve yaşlılığa ilişkin bilgilerini içeren form ile Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) kullanılmıştır.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ): Vefikuluçay (2008) tarafından geliştirilmiş, geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış 23 maddeden oluşan, "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" seçenekleri olan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach Alfa Güvenilirlik Katsayısı 0.80 bulunmuştur. Ölçekte olumlu ve olumsuz tutum ifadeleri vardır. Olumlu tutum ifadeleri; 5=Tamamen katılıyorum, 4=Katılıyorum, 3=Kararsızım, 2=Katılmıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum şeklinde puanlanmaktadır. Yaşlı

ayrımcılığına ilişkin olumsuz tutum ifadeleri ise; yukarıda belirtilen puanlamanın tam tersi olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alabilecekları maksimum puan "115", minimum puan ise "23"dür. Ölçekten alınan puan arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum da artmaktadır. Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği üç boyuttan oluşmaktadır. Bunlar;

1. Yaşının Yaşamını Sınırlama: Toplumun yaşlı bireyin sosyal yaşamını sınırlamaya ilişkin inanç ve algılarıdır. Bu boyuttan alınabilecek maksimum puan "45", minimum puan ise "9"dür.

2. Yaşıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık: Toplumun yaşlı bireye yönelik olumlu inanç ve algılarıdır. Bu boyuttan alınabilecek maksimum puan "40", minimum puan ise "8"dir.

3. Yaşıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık: Toplumun yaşlı bireye yönelik olumsuz inanç ve algılarıdır. Bu boyuttan alınabilecek maksimum puan "30", minimum puan ise "6"dır (Vefikuluçay, 2008).

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 15.0 programı kullanılmış, T-Test, Man Whitney-U testi, Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler, yaş, yaşanan yer, gelir durumu, meslek ile bağımlı değişken ölçek puan ortalaması arasındaki ilişki Kruskal-Wallis testi ile cinsiyet, aile tipi, ailede yaşayan yaşının olma durumu, yaşlı ile yaşamayı isteme durumu ile bağımlı değişken ölçek puan ortalaması arasındaki ilişki Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmada, % 63.1'i kadın, % 50'si 21-30 yaş grubunda, % 55'i evli, % 77.5'i çekirdek aileye sahip, % 70.3'ü orta gelir düzeyine sahip, % 41.9'u memur, % 76.6'sının ailesinde yaşlısı bulunmakta, % 72.5'i yaşlısıyla yaşamaya istemektedir.

Tablo 1'e bakıldığında cinsiyet, medeni durum, yaşanan yer değişkeni ve ailenin gelir durumu ile yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği arasında fark bulunmadı ($p > .05$). Katılımcıların yaş ve aile tipi ile ölçekten aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulundu ($p < .05$).

4. TARTIŞMA

Yaşlı ile yaşamayı öğrenmek ailede başlar. Yaşlına sahip çıkan ailede yetişen bireyler yaşlı ayrımcılığına yönelik olumlu tutuma sahip olabilir. Çalışma, aile, sosyal, cinsel yaşam ve sağlık bakım sistemlerinde daha sık yaşlı ayrımcılığı görülmektedir. Bunların yanında yaşlanma süreci ile birlikte meydana gelen fiziksel, zihinsel ve psikolojik değişikliklere bağlı olarak da yaşlı bireylerin ayrımcılığa uğradıkları belirtilmektedir (Yıldız, Ömeroğlu & Terim, 2017; Mandıracıoğlu, Lülecici & Özvurmaz, 2017).

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özellikleri ile yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması

Tanıtıcı Özellikler	Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği
	X ± SS
Cinsiyet	
Kadın	81.15 ± 8.72
Erkek	80.10 ± 8.33
MW, p	MW-U = 5212,00 p=0.253
Yaş	
21-30	79.04 ± 8.60
31-40	83.61 ± 7.87
41-50	82.20 ± 8.22
KW, p	KW=7.659 p=0,016
Medeni durum	
Evli	82.34 ± 8.70
Bekar	79.49 ± 7.96
KW, p	KW=2.742 p=0,254
Aile tipi	
Geniş Aile	77.64 ± 9.06
Çekirdek Aile	82.00 ± 8.08
MW, p	MW-U=3156,00 p=0,004
Yaşadığınız yer	
İl	81.29 ± 8.15
İlçe	78.50 ± 10.08
Köy	82.46 ± 9.04
KW, p	KW=2,705 p=0,284
Ailenin geliri	
Kötü	77.36 ± 7.46
Orta	81.42 ± 8.40
İyi	80.51 ± 8.96
KW, p	KW=1,360 p=0,285

Olumsuz tutumların ortaya çıkmasında kentleşme, göçler ve sanayileşmenin artması, ekonomik zorluklar, kadının çalışma hayatına girmesi, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş ve sosyal yaşamdaki hızlı değişim gibi faktörler etkili olmaktadır (Vefikuluçay 2008). Çalışmamızda katılımcıların Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeğinin Ortalaması $82,79 \pm 8,61$ 'dir. Sonuca göre, toplumda yaşayan bireylerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutuma sahip olduğu ve olumsuz ayrımcılığın az olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Ögenler ve arkadaşlarının (2012) çalışmalarında, hekimlerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ortalamaları $86,57 \pm 8,33$, Şahin ve Erdem (2017)'in çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumlarının genel olarak orta düzeyde olduğu (Ortalama $44,76 \pm 5,83$), Çilingir

ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında, yine Yılmaz ve Özkan (2010)'ın çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığı olumlu tutuma sahip olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada toplumda yaşayan bireylerin yaşlı ayrımcılığı tutumlarının değerlendirilmesi önerilmiştir. Araştırma sonuçları ile çalışmamızın sonuçları benzerlik göstermektedir. Sonuçların benzerlik göstermesi geleneksel aile yapımızda, yaşlının yalnız bırakılmaması, kültürümüzün yaşlılığa yönelik olumlu tutum sergilemesinden olabilir. Nüfus içindeki hızlı artan yaşlı nüfusa hazırlık için öncelikle toplumda yaşlılara karşı ön yargıların ortadan kaldırılması, olumlu tutum kazandırılması önerilmektedir (Mandıracıoğlu, Lüleci & Özvurmaz, 2017).

Tablo 2. Katılımcıların tanıtıcı özellikleri ile yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği arasındaki ilişki

Eğitim durumu	
Okur-Yazar Değil	85.00 ± 8.97
Okur-Yazar	75.50 ± 3.41
İlkokul	79.00 ± 11.05
Lise	81.45 ± 8.18
Üniversite-Yüksekokul	81.16 ± 8.18
KW, p	KW=4,909 p=0,297
Meslek	
Ev Hanımı	75.83 ± 7.30
Memur	82.97 ± 8.09
İşçi	80.36 ± 10.64
Serbest Meslek	79.61 ± 8.20
Emekli	80.60 ± 6.84
KW, p	KW=8,569 p=0,073
Ailede yaşlı ile yaşama	
Evet	80.84 ± 9.00
Hayır	81.57 ± 6.63
MW, p	MW-U=4174,00 p=0,544
Ailede yaşayan yaşlı ile görüşme sıklığı	
Birlikte Yaşıyoruz	79.36 ± 8.23
Her gün	77.14 ± 11.30
Haftada Bir	85.26 ± 8,00
Ayda Bir	79.96 ± 6.87
Yılda	80.48 ± 6.91
Görüşmüyoruz	69.50 ± 2.12
KW, p	KW=23,139 p= 0,000
Bir yaşlı ile yaşamayı isteme durumu	
Evet	81.69 ± 8.20
Hayır	79.22 ± 9.04
MW, p	MW-U=3738,00 p= 0,009

Tablo 2'ye göre katılımcıların ölçekten aldıkları puanların eğitim durumu, meslek değişkeni ve ailede yaşayan yaşlı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$). Katılımcıların ölçekten aldıkları puanların yaş, aile tipi, ailede yaşayan yaşlı ile görüşme

sıklığı, bir yaşlı ile yaşamayı isteme değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 3. Ölçek puan ortalama dağılımı

	N	Mini- mum	Maksi- mum	Orta- lama	Standart Sapma
Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği	222	62,00	100,00	82,79	8,61

Katılımcıların Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeğinin Ortalaması 82,79 ve standart sapması 8,61'dir. YATÖ Puan ortalaması olumlu bulunmuştur.

Çalışmada cinsiyet yaşlı tutumu üzerinde etkili bulunmamıştır. Her iki cinsiyette olumlu tutum puan ortalamaları ve olumsuz tutum puan ortalamaları benzerlik göstermektedir. Literatürde, cinsiyetler arasında yaşlı tutumu ile ilgili farklılığın bulunmadığını bildiren çalışmaların yanı sıra cinsiyetlere göre farklılık bulunduğunu bildiren çalışmalar da mevcuttur (Mc Lafferty & Morrison, 2004). Çalışmamızdan farklı olarak Serpen ve Purutcuoğlu (2017) yaptıkları çalışmada kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha olumlu tutuma sahip olduklarını bulmuşlardır. YATÖ puan ortalaması 21-30 yaş grubunda düşük ve anlamlı bulunmuştur (Tablo 4). Yaşın ilerlemesiyle puan ortalaması da artmaktadır. Günümüzde gençler, yaşlı bireylere karşı olumsuz tutumlar sergileyebilmektedir (Whitley & Johnson, 2005).

Yapılan bir çalışmada 25 yaş ve altındaki hemşirelik öğrencilerinin yaşı 25 den daha büyük olanlara göre, yaşlılara yönelik negatif tutumlara sahip olduğu bulunmuştur (Söderhamn, Lindencrona & Gustavsson 2001; Courtney, Tong & Walsh, 2000). Çalışmamızda yaş grupları ile YATÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamasına karşın, 22 yaş ve üzerindeki öğrencilerin YATÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları daha yüksektir. Bulgularımız literatürle uyumludur.

Çalışmada 41-50 yaş aralığında bulunan bireylerin YATÖ olumlu, 21-30 yaş aralığında bulunanların olumsuz tutuma sahip olduğu bulunmuştur. Yaş arttıkça, bireylerin olgunlaşmasına bağlı olarak; yaşlılara yönelik daha olumlu tutum sergilendiği düşünülebilir.

Aile tipi çekirdek olanların geniş aile olanlara göre, YATÖ puan ortalaması yüksek bulunmuştur. Geniş ailede yaşlıya yönelik ayrımcılık olması, yaşlının bakımına yönelik sorunlardan kaynaklanabileceği söylenebilir. Yaşlıya yönelik olumsuz tutumların olmasında; geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş bir neden olarak gösterilmektedir (Vefikuluçay, 2008; Bulut & Çilingir, 2016). Bu çalışmadaki farklı olarak çekirdek aileye sahip olan bireylerin, yaşlısını sınırlamaya yönelik tutum sergilemiş olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği alt boyutları puanlarının katılımcıların ayırıcı özelliklerine göre karşılaştırılması

Değişkenler	Yaşlıların Yaşamını Sınırlama	Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık	Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık
	Ort±Ss	Ort±Ss	Ort±Ss
Ünsiyet			
Kadın	34,00±4,69	29,83±5,92	17,72±3,54
Erkek	32,90±5,22	29,57±7,32	17,62±4,87
	z:-1,83 p>0.05	z:-1,32 p>0.05	z:-0,33 p>0.05
Yaş			
21-30	32,81±5,42	29,54±5,81	16,70±3,81
31-40	34,98±4,18	29,27±7,28	19,37±3,74
41-50	33,63±4,18	30,75±6,66	17,81±4,41
	KW:5,7 p>0.05	KW: 9,8 p<0.05	KW:16,2 p<0.001
Medeni durum			
Evli	33,94±4,58	30,01±8,33	18,38±4,06
Bekar	33,12±5,27	29,49±5,92	16,87±3,95
	KW: 1,9 p>0.05	KW: 2,3 p>0.05	KW: 9,3 p<0.001
Aile tipi			
Geniş Aile	31,52±6,02	29,42±5,14	16,70±5,23
Çekirdek Aile	34,20±4,37	29,82±5,41	17,98±3,64
	z: 2,71 p<0.001	z:-0,26 p>0.05	z:-1,55 p>0.05
Yaşadıkları yer			
İl	33,82±4,36	29,49±5,55	18,00±3,82
İlçe	31,57±6,61	30,21±4,91	16,71±5,09
Köy	34,60±6,60	31,66±3,37	16,20±4,59
	KW: 3,48 p>0.05	KW: 7,20 p<0.05	KW: 2,78 p>0.05
Aile geliri			
Kötü	31,63±4,20	28,63±6,59	17,09±5,57
Orta	33,87±4,62	29,60±5,74	17,94±4,01
İyi	33,16±5,77	30,22±3,65	17,12±3,96
	KW:2,69 p>0.05	KW: 0,12 p>0.05	KW:1,65 p>0.05
Eğitim durumu			
Okur-Yazar Değil	34,00±1,41	35,00±7,78	16,00±2,12
Okur-Yazar	31,75±4,65	27,50±2,51	16,25±1,00
İlkokul	31,83±5,17	29,50±8,30	17,67±7,43
Lise	33,43±5,76	30,36±4,59	17,65±4,83
Üniversite-Yüksekokul	33,81±4,90	29,60±5,34	17,74±3,55
	KW:3,10 p>0.05	KW:2,66 p>0.05	KW: 2,19 p>0.05
Meslek			
Ev Hanımı	30,17±5,38	31,50±3,56	14,16±3,19
Memur	34,47±3,85	30,17±5,65	18,33±3,44
İşçi	32,04±6,87	30,27±5,37	18,04±6,31
Serbest Meslek	33,35±5,19	29,01±5,22	17,25±4,00
Emekli	32,80±3,83	31,80±2,12	16,80±3,42
	KW:5,07 p>0.05	KW:2,28 p>0.05	KW:10,07 p<0.05
Ailede yaşlı ile yaşama durumu			
Evet	33,46±5,17	29,76±5,74	17,61±4,32
Hayır	34,01±3,94	29,63±4,89	17,92±3,19
	z:-0,162 p>0.05	z:-0,746 p>0.05	z:-0,552 p>0.05
Yaşlı ile görüşme sıklığı			
Birlikte Yaşıyoruz	21,00±4,93	31,63±6,38	19,28±5,00
Her gün	23,21±7,78	31,93±6,16	19,86±4,79
Haftada Bir	18,53±2,75	31,94±9,22	16,43±3,52
Ayda Bir	20,90±4,20	31,39±4,94	18,45±3,41
Yılda Bir	20,11±4,77	31,90±4,35	19,07±2,97
Hiç Görüşmüyoruz	24,50±3,53	24,00±2,83	21,00±4,25
	KW:14,30 p<0.05	KW: 4,47 p>0.05	KW:18,75 p<0.05
Yaşlı ile yaşama tercihi			
Evet	20,27±5,08	32,52±5,54	18,33±4,13
Hayır	20,75±4,43	29,46±8,05	18,26±3,96
	z:-0,966 p>0.05	z: 4,21 p<0.001	z:-0,02 p>0.05

Bunun hızlı sanayileşme ve kentleşme sonucu, ekonomik ve sosyal yapıdaki hızlı değişimlere bağlı olarak geniş aileler çekirdek aileye dönüşmüştür. Çekirdek ailede ki bireylerin yaşlısının sosyal alanda gerekse ekonomik alanda bağımsız karar vermesine engel olmasından kaynaklanabileceği düşünülebilir (Buz, 2015; Ertin & Özkaya, 2016; Danış, 2011; Arpacı, 2005). Benzer şekilde Ünal ve arkadaşları (2012)'nin çalışmasında geniş ve parçalanmış aile yapısına sahip geriatri merkezinde çalışanların; yaşlının yaşamını sınırlama dışındaki YATÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları çekirdek aile yapısına sahip olanlara göre yüksek bulunmuştur (Sayan & Durat, 2004).

Bireylerin gelir düzeyi ve eğitim durumları ile YATÖ arasında ilişki bulunmamıştır. Eğitim durumunun anlamlı olmaması birçok çalışmada benzerlik göstermiştir (Gallagher, Bennett & Halford, 2006; Oyetunde, Ojo & Ojewale, 2013). Literatürde düşük gelir düzeyi istismar için risk faktörü olarak geçmektedir. Yaşlının artan bakım maliyeti, aile tarafından yük görülmesi diğer taraftan ekonomik gücü yerinde olan yaşlı gelirini ayarlayamamakta ya da çocukları tarafından engel olunmaktadır (Johannesen & Lo Giudice, 2013: 292-298; Buz, 2015: 268-278; Ertin & Özkaya, 2016: 77-84; Çoban, 2005: 58-61). Bireylerin yaşadığı yerleşim yeri ile YATÖ alt boyutlarından olumlu tutuma sahip olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$). Yaşanılan yer köy olan bireylerin yaşlı ayrımcılığı puan ortalaması yüksek ve anlamlı bulundu. Bu sonuç literatürde yapılan çalışmalarla uyumludur (Yılmaz & Özkan, 2010; Serpen & Purutcuoğlu, 2017). Doğum yeri köy/kasaba da doğan öğrencilerin YATÖ puan ortalamaları daha yüksek ve anlamlı bulunmuştur. Bu farkın, küçük yerleşim bölgelerinde yaşlılarla daha fazla iletişim içinde olunması ve daha fazla şeylerin paylaşımı nedeniyle olduğu vurgulanmıştır. Bizim çalışmamızda küçük yerleşim yeri olan köylerde yaşayan bireylerin yaşlısına daha fazla sahip çıktığını göstermektedir. Bireylerin medeni durum ile YATÖ arasındaki ilişkide evli olanların puan ortalamaları bekar olanlara göre yüksek ancak, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Ölçek alt boyutları olarak bakıldığında, evli olanların yaşlıya karşı olumsuz tutum içinde oldukları görülmüştür. Öğenler ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan çalışmada hekimlerin yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği ile medeni durum arasında ilişki bulunmamıştır. Araştırmamıza benzer şekilde medeni durumu bekar olan hekimlerin daha fazla olumlu tutuma sahip olduklarını saptamışlardır ($p < 0.05$). Bireylerin meslekleri ile YATÖ ve alt boyutlarına baktığında, mesleği ev hanımı olanların puan ortalaması düşük ve alt boyutlardan olumsuz tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Ailede yaşlı varsa ve bakıma muhtaç ise, bu ev hanımına düşen görev olarak algılanmakta, bu sürenin uzun olması ev hanımlarında yaşlıyı dışlama, bıkkınlık yaratabilmekte hatta ciddi sağlık sorunlarına yol açabilmektedir. Bu durumda olumsuz tutuma sahip olmalarının sebebi olabileceği düşünülmektedir.

Yaşlısıyla hiç görüşmeyenlerin yaşlısını sınırlama ve yaşlıya yönelik olumsuz tutuma sahip olma puan ortalaması anlamlı bulunmuştur (Tablo 4) ($p < 0.05$). Bu bireylerin yaşlı ile birlikte iletişim içinde olmaları, Türk kültürünün özellikleri içinde yer alan yaşlı bireye

bakma, saygı gösterme anlayışından yoksun olmalarından kaynaklanabilir. Literatürde yaşlısıyla birlikte vakt geçiren bireylerin daha olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür.

Bireylerin yaşlısıyla yaşamayı isteme durumu YATÖ alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Yaşlısıyla yaşamayı isteyen bireylerin puan ortalamaları yüksek, puan ortalamalarına göre, olumlu tutuma sahip olarak değerlendirilmiştir. Literatürde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Yılmaz & Özkan, 2010; Serpen & Purutcuoğlu, 2017). Ünal ve arkadaşları çalışmasında, yaşamının herhangi bir döneminde aile içinde yaşlı ile birlikte yaşayanların yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamalarının, yaşamayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde, Alkaya & Okuya (2017)'nin çalışmasına göre, evinde yaşlı birey ile yaşayan, yaşlı aile üyelerine bakım veren, yaşlı bireyler ile her gün iletişim kuran öğrencilerin yaşlılara yönelik tutum ölçeği ortalama puanının daha yüksek olduğu ve gruplar arası farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$). Yaşlısıyla yaşamayı isteme yaşlısıyla sosyal doyum alması ile ilgili bir durum da olabilir. Kendi ailesinden bir yaşlının yaşadıklarına şahit olmak, ihtiyaçlarını, beklentilerini birebir gözlemlemek, bu konuda bilinçlenmeyi beraberinde getirmekte ve profesyonel hayatında da bu bilinçle hareket etmesini sağlayabilmektedir (Ünal & Soyuer, 2012). Bireyin yaşlıya karşı tutumunu ailesi, sosyoekonomik durumu, kültürü içinde yaşadığı toplum etkilemektedir (Aykan & Wolf, 2000; Komşu, 2014; Alkaya & Okuyan, 2017; Yıldız, Ömeroğlu & Terim, 2017).

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda;

-Araştırma sonucunda toplumda yaşayan bireylerin yaşlılara ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Bireylerin yaşlısına saygı, sevgi ve bakım gibi olumlu düşünce içerisinde olmasının ailede öğrenilen bir yaklaşım olduğu, bu nedenle anne ve babaların bu kültürü çocuklarına vermeleri konusunda ruh sağlığı alanında hizmet veren personelin eğitmesi,

-Toplumda yaşayan bireylerin evli, ev hanımı olan ve yaşlısıyla görüşmeyen bireylerin olumsuz tutum içinde olması kültürel faktörden kaynaklanmış olabileceği, bu nedenle farklı toplumlarda yaşayan bireylerde araştırmaların yapılması,

-Yaşlılık ve yaşlılık hizmetlerine yönelik dersler konulması, seminerler verilmesi ve kurum ziyaretlerinin yapılması,

-Türkiye'de halk eğitim merkezleri tarafından yürütülmekte olan aile içi programların yaşlı bireyleri de içine alacak şekilde genişletilmesi önerilmektedir. İlköğretim ve liselerde yaşlı neslin deneyimlerinden ve bilgeliğinden yararlanabilmeyi olanaklı kılacak okul dışı sosyal projeler içeren yeni derslerin programlanması,

-Yaşlılara karşı olumlu tutumun artırılması ve sürekliliğin sağlanması için, ailelerin çocuk yaştan itibaren örnek davranışta bulunması, anaokulundan itibaren değerler eğitiminde konuya yer verilmesi yararlı olabilir.

Toplumda ki bireylerin yaşlılara yönelik farkındalığı artırılabilir etkinlikler düzenlenmesi,

Gelecekte yaşlıya karşı olumlu tutumun olması için ve kendilerinin de aynı yaşam süreçlerini yaşayacaklarının içerisinde bulunacakları için, toplumda yaşayan bireylere eğitim programları düzenlenerek bilinçlilik sağlanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, N. Çınar, F.İ. & Görgülü, Ü. (2007). Yaşlıların algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10, 215-22.
- Arpacı, F. (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık*. Türkiye İşçi Emeklileri Derneği, Ankara.
- Alkaya, S.A. & Okuyan, C.B. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireye yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(1), 43-52.
- Aykan, H. & Wolf, D.A. (2000). Traditionality, modernity and household composition. *Res Aging*, 22, 395-421.
- Baran, A.G. (2007). Sosyolojik açıdan yaşlanma. Hacettepe Üniversitesi, Geriatrik Bilimler Araştırma Merkez Yayını-GEBAM, Türk Eczacılar Birliği Eczacılık Akademisi Yayını, Fersa Matbaacılık Ltd. Şti, Ankara.
- Buz, S. (2015). Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 268-278.
- Bulut, E. & Çilingir, D. (2016). Yaşlı ayrımcılığı ve hemşirelik yansımaları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 5(15), 446-449.
- Courtney, M. Tong, S. & Walsh, A. (2000). Acute-care nurse's attitudes toward older patients: A literature review. *International Journal of Nursing Practice*, 6(2), 62-69.
- Cingil, D., Gözüm, S. & Bodur, S. (2015). Bağımlı yaşlısına bakım veren aile üyelerine sunuş yolu ile verilen eğitimin bakım verme yeterliliği ve yaşlı bakımı bilgi düzeyine etkisi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 18(4), 259-67.
- Çilingiroğlu, N. & Demirel, S. (2004). Yaşlılık ve yaşlı ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 7(4), 225-230.
- Çilingir, D., Bulut, E. & Hindistan, S. (2017). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi*, 10(3), 137-143.
- Çoban, A. & Şirin, A. (2005). Ailede yaşlı bakımı. *Hemşirelik Forumu Dergisi*, 58-61.
- Damş, M.Z., (2011). Yaşlılık, Yoksulluk ve Yalnızlık, http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yaslilik_yoksuluk_yanlizlik.pdf, Erişim Tarihi: 13. 06. 2017.
- Ertin, H. & Özkaya, H. (2016). Etik açıdan yaşlıya kötü muamale: İstismar ve Toronto Bildirgesi. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 2(2), 77-84.
- Gallagher, S., Bennett, K.M. & Halford, J.C. (2006). A comparison of acute and long-term health-care personnel's attitudes towards older adults. *International Journal of Nursing Practice*, 12, 273-279.
- Johnson, B., Whitlery, B., Stockdale, G. & Kite, M. (2005). Attitudes toward younger and older adults: An updated meta-analytic review. *Journal of Social Issues*, 61(2), 241-266.
- Johannesen, M. & Lo Giudice, D. (2013). Elder abuse: A systematic review of risk factors in community dwelling elders. *Age Ageing*, 42(3), 292-298.
- Kalaycı, I., Özkul, M., Yazıcı, S.O. & Küpeli, A. (2017). İhmal ve İstismarın görünmeyen yüzü: Yaşlı istismarı ve ihmaline bir önlem olarak sağlık hizmetlerinde yardımcı personelin eğitiminin önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 576-593.
- Komşu, U.C. (2014). Yaşlılık, yaşlı nüfusun sorunları ve yetişkin eğitimi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 370-389.
- Küçük, L. (2016). Yaşlı ayrımcılığı. *Türkiye Klinikleri J Psychiatr Nurs-Special Topics*, 2(1), 60-66.
- Mandrıacıoğlu, A., Lülecı, N.L. & Özvurmaz, S. (2017). Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri'nde toplumun yaşlılara yönelik görüşleri, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 76-86.
- Mc Lafferty, I. & Morrison F. (2004). Attitudes towards hospitalized older adults. *J Adv Nurs*, 47(4), 446-453.
- Oyetunde, M.O., Ojo, O.O. & Ojewale, L.Y. (2013). Nurses' attitude towards the care of the elderly: Implications forger onto logical nursing training. *Journal of Nursing Education and Practice*, 3(7), 150-158.
- Özdemir, Ö. & Bilgili, N. (2014). Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. *Gülhane Tıp Dergisi*, 56, 128-131.
- Ögenler, O., Yapıcı, G., Taşdelen, B. & Akça, T. (2012). Mersin ilinde bir grup hekimin yaşlı ayrımcılığı hakkındaki görüşleri. *Turkish Journal of Geriatrics*, 15(4), 409-415.
- Sayan, A. & Durat, G. (2004). Yaşlı istismarı ve ihmali: Önleyici girişimler. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7, 97-106.
- Serpen, A.S. & Purutcuoğlu, E. (2017). Social work students attitudes toward elderly people: sample of Ankara University. *The Eurasia Proceedings of Educational*, 7, 175-182.
- Softa, H.K. (2014). *Sağlıklı Yaşlanma Bakım Modeli Geliştirme*. İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Doktora Programı, İstanbul.
- Söderhamn, O., Lindencrona, C. & Gustavsson, S.M. (2001). Attitudes toward older people among nursing students and registered nurses in Sweden. *Nurse Educ Today*, 21(3), 225-229.
- Şahin, H. & Erdem, Y. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 219-231.
- TUIK (2016). İstatistiklerle Yaşlılar, 2015. www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=21520 Erişim Tarihi: 15.07.2017.
- Ünalın, D., Soyuer, F. & Elmalı, F. (2012). Geriatri merkezi çalışanlarında yaşlı tutumunun değerlendirilmesi. *Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi*, 2(3), 115-120.
- Vefikuluçay, D., (2008). *Üniversitede Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği, Doktora Tezi, Ankara.

- Yilmazer, A. (2013). Dünyada ve Türkiye’de yaşlılarda demografik değişimler. İçinden: *Yaşlılarda Güncel Sağlık Sorunları ve Bakımı*. (Ed.): M Altındış. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.
- Yıldız, R., Ömeroğlu, G. & Terim, N. (2017). Yaşlı pence-resinden yaşlı ayrımcılığı: Bursa ve Yalova örneği. *Ahi Evren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 313-329.
- Yılmaz, D.V. & Terzioğlu, F.,(2010). Yaşlı ayrımcılığı ve hemşirelik. *Türkiye Klinikleri J Nurs*, 2(2), 137-44.
- Yılmaz, E. & Özkan, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2), 36-51.